

Інформаційний центр
"Зелене досьє"

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

Співфінансується
Європейським Союзом

Громадська адвокація інтересів України в ЄС: зелений курс аграрної галузі

Громадська адвокація інтересів України в ЄС:
зелений курс аграрної галузі. – 20 с.

Одне із завдань проєкту «AgriFuture UA: Просування сталого сільського господарства та інтеграції до ЄС через ОГС» – вивчити інструменти та механізми участі громадськості у формуванні політики всередині ЄС, щоб бути готовими долучатись до обговорень та просувати українські тези в ході переговорного процесу.

Надана в публікації інформація може бути використана для посилення ролі українських стейкхолдерів у процесі євроінтеграції та повноцінної участі у переговорному процесі щодо членства України в Європейському Союзі.

Проєкт є продовженням досліджень «Зеленого досьє» щодо гарячих точок перетину аграрної та екологічної політики.

Публікація створена на основі матеріалів, які протягом року публікувалися на веб сайтах «Зеленого досьє» (<https://www.dossier.org.ua> та <https://organicinfo.ua>). Використано публікації та аналітичні матеріали партнерських організацій та проєктів, зокрема Ресурсно-аналітичного центру «Суспільство і довкілля», IFOAM Organics Europe, Європейського Екологічного Бюро (EEB), платформи Build Ukraine Back Better, Української сторони Платформи громадянського суспільства Україна–ЄС, Форуму громадянського суспільства Східного партнерства, проєкту «Німецько-український агрополітичний діалог (АПД)», проєкту ЄС «Інституційна та політична реформа дрібномасштабного сільського господарства в Україні» (IPRSA), а також повідомлення Єврокомісії (<https://ec.europa.eu/commission/presscorner>) та європейських програм підтримки євроінтеграції України.

Дякуємо за надані консультації та поради партнерським організаціям в ЄС – IFOAM Organics Europe, European Environmental Bureau (EEB), EURAF та ECOLISE, Європейському економічному й соціальному комітету (European Economic and Social Committee, EESC), представникам DG AGRI та DG ENEST, представникам Європейського Парламенту.

Автори:

Катерина Шор, Ольга Ігнатенко,
Надія Шевченко, Тамара Малькова

Дизайн та верстка:

Креативна агенція Art Ok |
Аліна Пелех

Публікація створена в рамках проєкту «AgriFuture UA: Просування сталого сільського господарства та інтеграції до ЄС через ОГС», який впроваджується МБО ІЦ «Зелене досьє» за підтримки Європейського Союзу та Міжнародного Фонду «Відродження» в рамках спільної ініціативи «Вступаємо у ЄС разом».

Матеріали представляють позицію авторів і не обов'язково відображають позицію Європейського Союзу чи Міжнародного фонду «Відродження».

Зміст

Вступ	04
Методологічний підхід	06
Участь громадян та ОГС у процесі прийняття рішень в ЄС: інструменти та практика	07
Почути кожного громадянина ЄС	07
Передумови для участі ОГС	08
Інструменти адвокації та роль мережевих організацій	09
Експертні групи	09
Діалоги з впровадження	10
Мережі та платформи	11
Дорадчі структури	11
Робота з Європарламентом	12
Реформування Спільної аграрної політики ЄС як приклад стратегічного діалогу	13
Можливості для України: складові громадської синергії	17

Вступ

84% території ЄС є сільськогосподарськими угіддями та лісовими масивами. Спільна аграрна політика (САП), яка була впроваджена від самого початку існування ЄС (з 1962 року), відіграє центральну роль у ЄС, маючи чіткі цілі щодо забезпечення продовольчої безпеки ЄС, підтримки європейських фермерів, сприяння стійкому розвитку сільських територій та збереження природних ресурсів.

САП еволюціонує разом з ЄС і суттєво реформується з часом через зміну глобальних та національних викликів та кліматичних умов. Водночас ця еволюція здійснюється із залученням всіх зацікавлених сторін на засадах демократії і велика увага приділяється роботі з громадськістю.

З 2028 року в ЄС стартує новий 7-річний бюджетний період, в межах якого буде і підтримка САП, розробка якої почалась ще у 2024 році. В лютому 2024 року Президентка Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн анонсувала початок Стратегічного діалогу щодо майбутнього аграрного сектору Євросоюзу з метою сформулювати спільне бачення майбутнього сільськогосподарської та продовольчої системи ЄС.

Стратегічний діалог – це діалоговий майданчик, який об'єднав ключових стейкхолдерів усього агропродовольчого ланцюга: фермерів, кооперативи, агропродовольчі підприємства, сільські громади, представників громадянського суспільства, фінансові установи, науковців, зокрема в таких сферах, як довкілля та клімат, добробут тварин захист прав споживачів. Згодом на основі цього майданчика було створено Європейську раду з питань сільського господарства та продовольства (European Board for Agriculture and Food (EBAF)), яка розпочала роботу на початку 2025 року.

Рекомендації робочої групи зі Стратегічного діалогу лягли в основу Комюніке Європейської комісії щодо майбутнього сільського господарства та продовольчої промисловості в ЄС (A Vision for Agriculture and Food Shaping together an attractive farming and agri-food sector for future generations it is essential for the EU), що є основним вектором для майбутньої САП.

Аграрна галузь є важливою частиною економіки України та однією з найбільш важливих сфер у майбутніх перемовинах щодо членства в ЄС. За результатами 2025 року експорт аграрної продукції склав 56% всього експорту з України; цей показник скоротився у порівнянні з попередніми роками, однак галузь і надалі забезпечує більшу частину експортних надходжень України. Євросоюз є ключовим торгівельним партнером – частка ЄС у структурі українського аграрного експорту складає 47,5% (у 2022-2024 роках була понад 50%).

В аграрній галузі України також відбуваються зміни під впливом євроінтеграційних процесів.

Протягом останніх двох років Україна ухвалила ряд нормативних актів, які дозволяють нам наблизитись до Спільної аграрної політики (САП) ЄС. В середині листопада 2024 року Кабінет Міністрів України схвалив «Стратегію розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року». В жовтні 2025 року було схвалено Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо організаційних засад здійснення підтримки в аграрному секторі», що розроблено на виконання ст.403–406 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та задля реалізації ініціативи «Ukraine Facility».

Закон фактично створює інфраструктуру реалізації САП в Україні, зокрема, передбачено створення ключової виплатної агенції, яка забезпечуватиме своєчасну та прозору виплату державної підтримки сільськогосподарським виробникам.

Оскільки зміни відбуваються постійно, ми маємо, по-перше, розуміти процеси, які відбуваються в ЄС, а по-друге, досить швидко адаптуватись до нових умов, враховуючи завдання, які не були виконані раніше.

Інформаційний центр «Зелене досє» протягом багатьох років вивчає питання екологічної та кліматичної складових САП, проводить роз'яснення для українських агровиробників через постійні публікації та просвітницькі заходи. До останніх ми намагаємось залучити різні зацікавлені сторони, за принципом стратегічного діалогу ЄС. Це було одним із завдань нашого поточного проєкту «AgriFuture UA: Просування сталого сільського господарства та інтеграції до ЄС через ОГС».

Інше завдання, яке ми ставили перед собою, – вивчити вже існуючі інструменти та механізми участі громадськості у формуванні політики всередині ЄС, щоб бути готовими долучатись до обговорень та просувати українські тези в ході переговорного процесу. Тому протягом 2025 року ми вивчали досвід громадських організацій ЄС щодо проведення Стратегічного діалогу та комунікацій зі структурами ЄС при розробці політик та законодавства, застосування механізмів та конкретних інструментів для налагодження продуктивного діалогу з громадянським суспільством.

В цій публікації ми намагались зібрати вивчений досвід Стратегічного діалогу в ЄС та практичні інструменти участі громадянського суспільства у формуванні аграрної політики. Звісно, ця публікація не містить вичерпного переліку інструментів, а тільки приклади, які можуть бути адаптовані та використані в Україні для посилення ролі українських стейкхолдерів у процесі євроінтеграції та повноцінної участі у переговорному процесі щодо членства України в Європейському Союзі.

Методологічний підхід

Дослідження базувалася на поєднанні аналітичної роботи, експертних консультацій та безпосередньої участі в європейських діалогових і консультативних механізмах.

На першому етапі було проведено desk research наявних механізмів та інструментів залучення організацій громадянського суспільства до формування аграрної політики Європейського Союзу, зокрема форматів консультацій, робочих і дорадчих груп, а також процедур взаємодії між інституціями ЄС та стейкхолдерами. Також було проаналізовано публікації та аналітичні матеріали партнерських організацій та проєктів, зокрема Ресурсно-аналітичного центру «Суспільство і довкілля», IFOAM Organics Europe, проєкту «Німецько-український агрополітичний діалог (АПД)», проєкту ЄС «Інституційна та політична реформа дрібномасштабного сільського господарства в Україні» (IPRSA) та інших.

Друга складова - консультації з партнерськими організаціями в ЄС — IFOAM Organics Europe, European Environmental Bureau (EEB), EURAF та ECOLISE — щодо їхнього практичного досвіду участі у стратегічних діалогах, консультаційних процесах та розробці політик ЄС. Додатково, як член IFOAM Organics Europe, «Зелене досьє» мало можливість долучатися у статусі спостерігача до роботи Груп громадського діалогу (Civil Dialogue Groups), які організовує DG AGRI для обговорення законодавчих ініціатив у сфері аграрної політики.

З іншого боку, важливою складовою дослідження стали консультації з представниками офіційних інституцій ЄС. У межах проєкту відбулися зустрічі з представниками DG AGRI та DG ENEST, а також з представниками Європейського парламенту. У ході цих консультацій було отримано зворотний зв'язок щодо бачення стратегічного діалогу, ролі громадянського суспільства та очікувань від співпраці з ОГС у контексті майбутнього формування аграрної політики та процесу розширення ЄС.

Окремий важливий аспект - активна участь у платформах громадянського суспільства та використання інституційних можливостей, пов'язаних із членством «Зеленого досьє» в Європейському економічному й соціальному комітеті (European Economic and Social Committee, EESC). Також у дослідженні враховано досвід роботи в межах платформи Build Ukraine Back Better, Української сторони Платформи громадянського суспільства Україна–ЄС та Форуму громадянського суспільства Східного партнерства, що дозволило поєднати європейський і український виміри участі ОГС у формуванні політик.

Поєднання аналітичної роботи, консультацій з партнерськими організаціями в ЄС, а також безпосередня участь у діалогових і консультативних механізмах дозволили систематизувати наявні підходи та інструменти залучення організацій громадянського суспільства до формування аграрної політики Європейського Союзу, краще окреслити інституційний і процедурний контекст, у якому ці механізми застосовуються.

Участь громадян та ОГС у процесі прийняття рішень в ЄС: інструменти та практика

Європейський Союз базується на демократії і дає можливість кожному громадянину бути почутим. Під час робочих зустрічей у Брюсселі минулої осені ми це почули кілька разів. І нам приділяли час та увагу урядовці як з Європейської Комісії так і з Європейського Парламенту.

Європейська Комісія стверджує, що її врядування базується на засадах демократії і науковій доказовій базі, саме через це багато уваги і ресурсів приділяється роботі з громадськістю, стейкхолдерами, включно з аналізом результатів реалізації політики урядом.

Загалом Європейський Союз заохочує своїх громадян не бути осторонь від вироблення політик та розробки законодавства, при цьому громадяни можуть долучатись до консультацій та обговорень як особисто, так і через численні організації громадянського суспільства (ОГС).

ПОЧУТИ КОЖНОГО ГРОМАДЯНИНА ЄС

В ЄС розроблені конкретні інструменти залучення громадян до вироблення політики, що розміщуються на порталі [«Have Your Say»](#). На порталі міститься кілька розділів: публічні консультації, європейська ініціатива громадян та платформа залучення європейських громадян.

Наприклад, громадяни можуть взяти участь у публічних консультаціях та надати коментарі щодо регуляторних актів практично на всіх етапах – від оприлюднення ідеї до вже затвердженого акту. Загалом на одержання зворотнього зв'язку від громадян та ОГС відводиться більше 24 тижнів. На першому етапі розробки законодавчого акту громадяни та ОГС мають 4 тижні для надання зворотного зв'язку, далі 12 тижнів дається на публічні консультації щодо проєкту акту і ще 8 тижнів на ознайомлення та коментування на етапі передачі законодавчих актів до Європарламенту та Ради ЄС. Також, в залежності від процесу проходження регуляторних актів, терміни зворотнього зв'язку можуть бути продовжені. Але й на цьому участь громадян не завершується, вони можуть подавати свої коментарі навіть до тих актів, які вже введено в дію.

Умовою для участі громадян в консультаціях є реєстрація на порталі «Have Your Say». Варто зауважити, що зареєструватись на порталі

можуть не тільки громадяни ЄС. На порталі є можливість підписатись на розсилку новин та ініціатив на теми, які цікавлять безпосередньо вас. А також, є окремий розділ [про законодавство ЄС](#): законотворчий процес та застосування законодавства, інша правова інформація.

Про європейську ініціативу громадян та платформу залучення європейських громадян можна докладно прочитати в публікації [«Залучення громадян до вироблення політик в Європейському Союзі: інструменти та уроки для України. Аналітична записка. Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля» \(2024\)»](#).

Для порівняння: в Україні можливості для зауважень і пропозицій до проєктів регуляторних актів відкриваються разом з оприлюдненням відповідного проєкту акту. Але строк, протягом якого приймаються зауваження та пропозиції відповідно до законодавства України обмежується терміном від 1 до 3 місяців і визначається розробником акту. Всі документи оприлюднюються на офіційному сайті Державної регуляторної служби України та/або сайтах відповідних органів влади. При цьому фізичні та юридичні особи самостійно мають шукати інформацію про розробку та оприлюднення тих чи інших актів.

ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ УЧАСТІ ОГС

Якщо для участі громадян потрібна тільки реєстрація на порталі, то від організацій громадянського суспільства вимагається дотримання певних процедур та стандартів, а передумовою є включення до Реєстру прозорості ([Transparency register](#)).

Реєстр прозорості – це база даних, що містить перелік «представників інтересів» (організації, асоціації, групи та самозайняті особи), які здійснюють діяльність, спрямовану на вплив на політику та процес прийняття рішень ЄС. Він створений для того, щоб показати громадськості, які інтереси представлені на рівні ЄС, ким і від чийого імені, а також які ресурси виділяються на цю діяльність.

Тобто, будь-яка діяльність організації, пов'язана розробкою або впровадженням політики чи законодавства, впливом на процеси прийняття рішень інституціями ЄС підпадає під дію реєстру включно з такими:

- організація або участь у зустрічах, конференціях чи заходах;
- участь у консультаціях або слуханнях;
- організація комунікаційних кампаній, платформ, мереж або низових ініціатив;
- підготовка або замовлення політичних та позиційних документів, поправок, опитувань громадської думки, опитувань тощо.

Реєстр прозорості в тому вигляді, як він є зараз, почав працювати у 2021 році після підписання [тристоронньої угоди](#) між Європейським Парламентом, Радою Європейського Союзу та Європейською Комісією про обов'язковий реєстр прозорості.

Зараз реєстр налічує 16705 організацій, з яких 4500 – це неурядові організації, платформи та мережі, 688 – аналітичні центри й дослідницькі установи. В реєстрі також розрізняють реєстрантів за інтересами, які вони представляють: 11270 представляють власні інтереси або інтереси їх членів, 4756 не представляють комерційні

інтереси і 679 виконують представницькі функції для своїх клієнтів. В реєстрі вже налічується 93 реєстранти з України.

Що відображається в реєстрі? По кожній зареєстрованій організації можна знайти досить багато інформації про цілі та задачі організації та сферу її інтересів. Там же оприлюднюється інформація про всі зустрічі з представниками євроінституцій, участь в експертних групах, надані коментарі до регуляторних актів, участь у заходах Європарламенту та фінансова звітність, зокрема, що стосується фінансування програм та проєктів за кошти ЄС.

Чому це важливо для українських ОГС? Якщо ОГС планує бути представленою в Брюсселі, долучатись до робочих та експертних груп, зустрічатись з високопосадовцями, брати участь в заходах тощо, то реєстрація є обов'язковою.

Реєстрація в реєстрі не потрібна, якщо ви відвідуєте інституції ЄС з разовими візитами та/або на запрошення третьої сторони. Або ж якщо ваша організація є членом більшої мережі, яка представлена на рівні ЄС та вже внесена до реєстру прозорості.

Включення до реєстру не дає його учасникам автоматичного доступу до євроінституцій, але може посилити позиції ОГС. Важливо зауважити, що всі службовці європейських інституцій зобов'язані звітувати про кожну свою зустріч, що буде також відображатись у профайлі вашої ОГС в реєстрі.

ІНСТРУМЕНТИ АДВОКАЦІЇ ТА РОЛЬ МЕРЕЖЕВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

В межах нашого дослідження ми вивчали різні інструменти адвокації, які застосовуються на різних етапах законотворчості. Найбільше можливостей є на рівні Європейської Комісії, яка власне ініціює регуляторні акти та розробляє їх, вона має великий набір інструментів для залучення та комунікації з ОГС.

Взаємодія ОГС з Європарламентом можлива через членів Парламенту, комітети та партії. Парламент має менше механізмів для взаємодії, але вона також можлива.

Окремо треба згадати такі органи як Європейський економічний і соціальний комітет та Європейський комітет регіонів. Їх висновки та консультації мають дорадчий характер, але до їх висновків також прислуховуються.

Ми спробували розібратись в роботі деяких органів та проаналізувати, наскільки українські ОГС вже на цьому етапі мають можливість до них долучитись.

ЕКСПЕРТНІ ГРУПИ

На рівні Єврокомісії з метою підготовки пропозицій та законодавчих актів, у тому числі делегованих та імплементаційних, створюються експертні групи. Задля забезпечення прозорості їх діяльності створено також [спеціальний реєстр](#) таких груп, який містить перелік груп, мету та завдання, склад. Такі групи це пряма можливість залучення ОГС до процесу прийняття рішень.

Включення до Реєстру прозорості і наявність відповідного реєстраційного номера є прямою вимогою для участі в будь-якій експертній групі.

Наразі в реєстрі перелічено 1133 експертні групи, які відносяться до різних політичних сфер та ведуться різними директоратами Європейської Комісії. Наприклад, працює 65 груп у сфері сільського господарства, 113 у довкіллевій сфері, 24 з питань клімату.

47 експертними групами опікується Генеральний Директорат з питань сільського господарства та розвитку сільських територій (DG AGRI), зокрема, це Європейська рада з питань сільського господарства та продовольства (European Board for Agriculture and Food (EBAF)).

У 2025 році було оновлено Групи громадського діалогу (Civil Dialogue Groups, CDG), які діють як форум для консультацій між DG AGRI та зацікавленими сторонами на рівні ЄС, що представляють фермерські асоціації, соціально-економічні групи інтересів, організації та групи громадянського суспільства та профспілки. Загалом створено 7 таких груп, а деякі з них мають також тематичні підгрупи:

- Тваринництво (5 підгруп)
- Сільськогосподарські ринки (10 підгруп)
- Стратегічні плани та горизонтальні питання САП
- Якість та просування
- Міжнародні аспекти сільського господарства
- Органічне землеробство
- Навколишнє середовище та зміна клімату

Кожна група зустрічається приблизно 2-3 рази на рік, зустрічі проводяться як в онлайн, так і в гібридному форматі. Як правило, зустрічі тривають цілий день, а на порядок денний виносяться всі ініціативи та пропозиції щодо законодавчого регулювання, що відносяться до даної тематики. До участі також запрошуються представники інших директоратів та інституцій ЄС.

Процес залучення ОГС до цих груп відкритий, заявка подається через відповідний веб-сайт. Організації можуть отримати від 1 до кількох місць для участі в групах, в залежності від рівня організації. Маленькі національні організації можуть отримати по одному місцю, тоді як великі європейські мережеві організації, що працюють на національному та європейському рівні, можуть отримати до 10 місць. Це не означає, що на одній зустрічі будуть усі 10 представників, це скоріше можливість розподілу повноважень та тематики всередині організації. Окрім того, це дає можливість також долучитись до участі в робочих зустрічах і членам таких мережевих організацій.

Участь в засіданнях CDGs – це дуже цікавий досвід політичного діалогу та політичної культури. Протягом дня можна спостерігати, як змінюються команди експертів як зі сторони Єврокомісії, так і зі сторони ОГС, залежно від теми, що розглядається. Адже на одній зустрічі можуть розглядатись дуже широкі питання – від реформування САП чи стратегії біоекономіки до карбонових кредитів. Зустрічі проходять дуже динамічно, навіть попри спілкування різними мовами. Кожна тема, як правило, починається з короткої презентації від Єврокомісії, а далі відбувається сам діалог. Представники ОГС задають численні питання та вносять свої пропозиції до представлених ініціатив, після чого доповідач має можливість відповісти, так відбувається кілька раундів запитань-відповідей. Представники ОГС можуть також запропонувати свою тему та доповідь для зустрічі.

У [звіті «Аналіз стейкхолдерів у сфері сільського господарства та розвитку сільських територій в ЄС»](#), що підготовлений наприкінці 2025 року в межах Проєкту «Німецько-український агрополітичний діалог (АПД)» можна ознайомитись з прикладом роботи Групи громадського діалогу «Стратегічні плани САП та горизонтальні питання САП».

Такі експертні групи, як правило, постійно діючі, оновлюються раз на кілька років і не залежать від конкретної законодавчої ініціативи. В Україні ж робочі групи при міністерствах створюються для вирішення конкретної задачі, наприклад, підготовки законопроєкту, а після його розробки, фактично так робоча група перестає функціонувати.

ДІАЛОГИ З ВПРОВАДЖЕННЯ

Діалоги з впровадження ([Implementation Dialogues](#)) – це новий інструмент консультацій на вищому політичному рівні ЄС, запущений навесні 2025 року. Основою для цього механізму стало Комюніке Європейської комісії «Простіша та швидша Європа: Комюніке щодо впровадження та спрощення» ([A simpler and faster Europe: Communication on implementation and simplification](#)). Урсула фон дер Ляен оголосила зміцнення та підвищення конкурентоспроможності ЄС головним пріоритетом Європейської Комісії на 2024-2029. І це Комюніке покликано сприяти комунікації з зацікавленими сторонами шляхом отримання зворотного зв'язку щодо спрощення та вдосконалення політики та законів, пришвидшення їх впровадження.

Очікується, що єврокомісари будуть проводити такі зустрічі щонайменше 2 рази на рік, а брати участь в діалогах зможуть всі зацікавлені сторони, включно з ОГС.

МЕРЕЖІ ТА ПЛАТФОРМИ

EU CAP Network

Мережа САП ЄС ([EU CAP Network](#)) – це платформа, через яку національні мережі САП, організації, місцева влада, дослідники, підприємці та фахівці можуть обмінюватися знаннями та інформацією щодо сільського господарства та сільських територій.

Платформа об'єднала Європейське інноваційне партнерство для підвищення продуктивності та сталого розвитку сільського господарства (EIP-AGRI), що має на меті стимулювати інновації та покращити обмін знаннями для сільського господарства, лісового господарства та сільських територій та Європейську мережу розвитку сільських територій (ENRD), створену для підтримки транснаціонального та транскордонного навчання й обміну.

Наразі це найбільша платформа знань та інструментів, що сприяє впровадженню САП та стратегічних планів по всій території ЄС.

Rural Pact Community Platform

Платформа спільноти «Сільський пакт» ([Rural Pact Community Platform](#)) – це онлайн-платформа спільноти «Сільський пакт», створена Європейською Комісією для підтримки реалізації Довгострокового бачення для сільських територій ЄС ([Long-Term Vision for Rural Areas](#)). Платформа слугує відкритим простором для взаємодії, обміну інформацією та співпраці між усіма зацікавленими сторонами, залученими до розвитку сільських територій.

Через платформу об'єднуються представники органів влади різних рівнів, організації громадянського суспільства, мережі, бізнес, науковці та практики, які працюють над питаннями сталого розвитку, соціальної згуртованості, економічної диверсифікації та підвищення якості життя в сільській місцевості. Rural Pact Community Platform забезпечує доступ до новин, подій, тематичних матеріалів, прикладів кращих практик, а також дає змогу долучатися до тематичних спільнот і ініціатив.

ДОРАДЧІ СТРУКТУРИ

[Європейський економічний і соціальний комітет \(ЄЕСК\)](#), створений у 1957 році в результаті укладення державами-засновниками Європейського економічного співтовариства Римських Договорів, є ключовим консультативним органом Європейського Союзу, представляє європейське організоване громадянське суспільство. Це орган, який надає представникам європейських соціально-професійних груп інтересів та іншим організаціям громадянського суспільства офіційну платформу для висловлення своєї точки зору щодо питань ЄС. Його висновки адресовані Раді, Європейській Комісії та Європейському Парламенту. Його називають «мостом між інститутами Співтовариства та організованим громадянським суспільством». ЄЕСК складається з 329 членів, які представляють роботодавців, профспілки та представників соціальних, професійних, економічних і культурних організацій з усіх 27 держав-членів ЄС.

У 2023 році [ЄЕСК ухвалив рішення](#) про залучення представників громадянського суспільства країн-кандидатів до консультативної роботи Комітету. «Enlargement Candidate Members» (ECM) – перша така ініціатива від структур ЄС, її схвально сприйняли Європейська Комісія,

Європейська Рада та Європейський Парламент. Наразі в ній беруть участь 146 осіб із 9 країн-кандидатів. Зокрема, це 15 представників Української сторони Платформи громадянського суспільства Україна – ЄС.

Платформа громадянського суспільства (ПГС) Україна – ЄС створена у відповідності до ст. 469-470 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, є одним із чотирьох органів Асоціації поряд із Радою асоціації, Комітетом асоціації та Парламентським комітетом асоціації. І якщо перші представляють уряд та парламент, то ПГС створена з метою забезпечення належної ролі громадськості у процесі виконання Угоди про асоціацію. ПГС складається з представників громадянського суспільства України з однієї сторони і членів ЄЕСК – з іншої. Платформа є каналом донесення голосу громадянського суспільства України до посадовців ЄС, що робиться через спільні декларації платформи, які ухвалюються двічі на рік на спільних засіданнях.

РОБОТА З ЄВРОПАРЛАМЕНТОМ

Одним із інструментів для моніторингу громадської думки в Європі є «Євробарометр». Інструмент був розроблений у 1974 році Єврокомісією, а у 2007 Європарламент додав ряд специфічних тем, зокрема, щодо виборів. Широке коло тем, регулярність та географічне охоплення роблять Євробарометр унікальним джерелом знань в ЄС.

В Європарламенті проходять численні публічні дискусії, організовані як окремими членами Парламенту (MEPs – Members of the Parliament), так і депутатськими групами і партіями, на які охоче запрошують ОГС. На такі заходи можна потрапити і без включення в Реєстр прозорості.

Члени Європарламенту відповідно до Кодексу поведінки щодо доброчесності та прозорості, повинні оприлюднювати інформацію про всі зустрічі, пов'язані з парламентською діяльністю, які заплановані з представниками інтересів, дипломатами та представниками третіх країн.

Але треба пам'ятати, що кожна країна ЄС живе своїм життям і члени парламенту, насамперед, відстоюють інтереси своїх країн. Водночас, ОГС в Європейському Союзі, особливо мережеві організації, дуже часто використовують це в своїх інтересах, звертаючись до членів парламенту через національних членів своїх організацій.

Реформування Спільної аграрної політики ЄС як приклад стратегічного діалогу

САП (Спільну аграрну політику) ЄС було впроваджено від самого початку існування ЄС (з 1962 року), це спільна політика для всіх держав-членів ЄС. Оскільки 84% території ЄС є сільськогосподарськими угіддями та лісовими масивами, САП відіграє центральну роль у ЄС. Вона має чіткі цілі: забезпечення продовольчої безпеки ЄС (а це наразі 450 мільйонів громадян), підтримка європейських фермерів (стабільність і передбачуваність у секторі, на який впливає багато факторів, від геополітики до кліматичної кризи), сприяння стійкому розвитку сільських територій та збереження природних ресурсів ЄС (детальніше про САП ми писали тут [Спільна аграрна політика ЄС — ключ до кліматичної нейтральності та зеленого переходу](#), [Спільна аграрна політика ЄС – поточна ситуація](#), [Спільна аграрна політика ЄС — законодавче регулювання та зв'язок з екологічною і кліматичною політикою ЄС](#)).

САП еволюціонує разом з ЄС і суттєво реформується з часом через зміну глобальних та національних викликів та кліматичних умов. Наразі САП є рамковою політикою, детальною реалізацією якої опікуються держави-члени, пристосовуючи рамкові вимоги до специфічних умов кожної країни для досягнення визначених Європейською Комісією і затверджених Європейським Парламентом економічних, соціальних та екологічних (включаючи кліматичні) показників.

Поточна САП, яка діє у період з 2023 по 2027 рік включно, була суттєво реформована у порівнянні з попередніми. Зокрема, введено екологічні умови для фінансової підтримки фермерів, що викликало незадоволення та протести фермерів протягом 2023 року, хоч і було позитивно сприйняте науковою та екологічною спільнотами. Оскільки Єврокомісія стверджує, що працює на засадах демократії та наукових доказів, вона вирішила залучити якомога більше різних стейкхолдерів до розробки змін до САП і у січні 2024 року започаткувала стратегічний діалог щодо майбутнього сільського господарства ЄС, який об'єднав ключових стейкхолдерів усього агропродовольчого ланцюга: фермерів, сільськогосподарські кооперативи, агропродовольчі підприємства, сільські громади, представників громадянського суспільства, фінансові установи, науковців, які разом шукали спільне бачення щодо майбутнього сільськогосподарського сектору в ЄС. В результаті цього процесу у вересні 2024 року був опублікований звіт (ми про це писали тут [Стратегічний діалог про майбутнє сільського господарства ЄС: галузь потребує термінових змін](#)), який ліг в основу багатьох змін до поточної САП і щодо бачення майбутньої САП після 2027 року.

По-перше, цій звіту став основою Комюніке Європейської Комісії щодо майбутнього сільського господарства та продовольчої промисловості в ЄС (A Vision for Agriculture and Food Shaping together an attractive farming and agri-food sector for future generations it is essential for the EU; ми про це писали тут [Нова візія розвитку та підтримки агросектора в ЄС – серія публікацій](#)), оприлюдненого у лютому 2025 року, де окреслено бачення напрямів розвитку і вимог у сільськогосподарському секторі ЄС на період до 2040 року.

По-друге, за результатами цього діалогу Європейська Комісія запровадила зміни до поточної САП з метою зменшення адміністративного навантаження на фермерів (ми про це писали тут [Європейська Комісія презентувала спрощення законодавчих вимог САП](#)) у пакеті спрощення до цілої низки законодавчих вимог, щоб посилити конкурентоспроможність малого та середнього бізнесу в ЄС. У листопаді Європейська Комісія та Європейський Парламент попередньо погодили ключові принципи цього пакету спрощення САП, досягнувши компромісу щодо зеленої архітектури, підтримки віддалених регіонів та сумісності даних в САП. А у грудні цю угоду підтвердила Рада Європи – погоджена пропозиція вже з 2026 року сприятиме впровадженню конкретних спрощень і скороченню

витрат у діяльності фермерів, проте не змінюючи вимог щодо досягнення екологічних показників, визначених для поточної САП раніше (джерело – [Council signs off simplification of Common Agricultural Policy](#)).

По-третє, у жовтні 2025 року Єврокомісія оприлюднила Стратегію ЄС з оновлення поколінь у сільському господарстві ([Strategy for Generational Renewal of Farming in Agriculture](#)), яка окрім стратегічного діалогу базувалася на Оцінці стратегій оновлення поколінь Мережі САП ЄС у державах-членах ([Assessment of generational renewal strategies across EU Member States](#)), проведеної у 2025 році. Ця нова Стратегія окреслює чітку дорожню карту підтримки молодих фермерів і залучення більшої кількості людей до фермерської діяльності: подвоєння частки молодих фермерів у ЄС до 2040 року (до 24%), інвестиція щонайменше 6% національних аграрних видатків у заходи, що сприяють оновленню поколінь, розробка національних стратегій з оновлення поколінь у сільському господарстві до 2028 року. Ця Стратегія ЄС спирається на аналітичну роботу та докази, зібрані Мережею САП ЄС у державах-членах, щоб створити більш справедливе та прозоре фінансове середовище для фермерів, підтримати та підготувати наступне покоління фермерів ЄС, що потребує цілеспрямованих дій на всіх рівнях управління в ЄС і в різних політиках. Стратегія розрахована на реалізацію на кількох взаємопов'язаних рівнях: через поточну та майбутню САП, додаткові політики ЄС, ініційовані країнами ЄС дії у сферах доступу до землі, оподаткування, освіти та пенсій, а також ініціативи зацікавлених сторін.

СТРАТЕГІЯ ЄС З ОНОВЛЕННЯ ПОКОЛІНЬ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Стратегія визначає **п'ять ключових важелів**: доступ до землі, фінансів, навичок, справедливий рівень життя в сільській місцевості та підтримка передачі господарств. Кожен важіль реалізується через цільові флагманські ініціативи, зокрема:

- Запропонувати обов'язковий «Стартовий пакет» для молодих фермерів у наступній САП, щоб полегшити їхній вхід і закріплення в секторі, включно з одноразовою виплатою до €300 000 для створення господарства і дорадчою підтримкою.
- Краще спрямування фондів на підтримку молодих фермерів.
- Співпраця з ЄІБ для розробки гарантійних схем і/або субсидій відсоткових ставок для полегшення доступу до фінансів.
- Розробка Європейської обсерваторії земель для підвищення прозорості ринку землі. Це допоможе фермерам знаходити доступні ділянки, підтримуватиме передачу господарств, інформаційну політику та запобігатиме

спекуляціям із землею, полегшуючи старт новачкам.

- Інтеграція відповідних аспектів оновлення поколінь щодо передачі господарств в управління молодим поколінням фермерів, впровадження реформ пенсійного забезпечення фермерів, раннього виходу на пенсію та передачі фермерських угідь в управління через спеціалізовані національні структури тощо.
- Запрошення молодих фермерів до участі в Erasmus for Young Entrepreneurs, щоб вони могли переймати кращі практики або диверсифікувати доходи, навчаючись у інших секторів.
- Сприяння належним умовам життя в сільській місцевості, підтримка місцевого розвитку та залучення молоді й жінок.
- Співфінансування служб заміни фермерів (Farm Relief Services), які замінюють фермерів під час хвороби, відпусток або догляду за близькими, щоб покращити баланс між роботою та особистим життям.

І нарешті – результати стратегічного діалогу, що були враховані у Комюніке Європейської Комісії щодо майбутнього сільського господарства та продовольчої промисловості в ЄС, а також низка наукових досліджень та звітів стали основою пропозиції Європейської Комісії щодо нової САП на 2028-2035 роки ([The CAP post-2027 in the next EU budget](#)), що була представлена восени 2025 року. Європейська Комісія пропонує ще тісніше узгодити аграрну політику з кліматичними цілями, нова САП посідає центральне місце в наступному бюджеті ЄС для реалізації стратегічних орієнтирів, визначених у Комюніке Європейської Комісії щодо майбутнього сільського господарства та продовольчої промисловості в ЄС. Пропозиція САП 2028-2035 включає такі елементи, як резервування грошей для гарантування та передбачуваності підтримки доходів фермерів; розширені можливості для фермерів щодо отримання допомоги та диверсифікації джерел доходу; набір інструментів для зниження тиску та ризиків у роботі господарств (інструмент Unity Safety net для фермерів, щоб впоратися з наслідками ринкових потрясінь і геополітичної невизначеності); покращений баланс між правилами та стимулами для захисту клімату й довкілля (система farm stewardship та різні види інвестиційної підтримки фермерських господарств для підвищення кліматичної та водної стійкості). Фактично у новій САП передбачено значну гнучкість для впровадження її на національному рівні для забезпечення виконання цільових показників, заплановано спрощення для малих та органічних виробників для полегшення їх адміністративних витрат. Все це – результат компромісу між бажаннями різних стейкхолдерів, озвучених під час стратегічного діалогу.

КЛЮЧОВІ ЗМІНИ САП 2028-2035

- Спрощені правила і розширене застосування одноразових виплат (lump sums):
 - схема виплат за гектар, за якою щороку зменшується підтримка великих господарств із обмеженням виплат у EUR 100 000 на господарство на рік (Degressive AreaBased Income Support (DABIS));
 - поєднання виплат на гектар з одноразовими сумами або надбавками; з пріоритет – ті, хто живе за рахунок сільського господарства, вразливі групи виробників;
 - до 2032 року пенсіонери втратять право на участь у фінансовій підтримці САП, а малі господарства матимуть спрощений доступ до допомоги, з опційною щорічною виплатою до EUR 3 000;
 - молоді фермери отримують стартову підтримку і надбавки за площу;
 - заохочення для жінок-фермерок через спеціальні виплати або бонуси;
- пропозиція дозволяє застосовувати пов'язані виплати та надбавки для господарств у відсталих або гірських районах і для змішаних ферм, а також фінансово стимулювати перехід на більш стійкі практики.
- Заміна попередньої структури єдиним фондом та інтеграція в національні й регіональні плани, координація з іншими фондами для масштабних проєктів. У межах Фонду національних і регіональних партнерств (EUR 865 млрд) щонайменше EUR 293,7 млрд буде спрямовано безпосередньо на підтримку доходів фермерів, додатково EUR 453 млрд буде доступно через національні та регіональні плани для інновацій і сільських ініціатив, а Unity Safety Net у розмірі EUR 6,3 млрд пом'якшуватиме ринкові кризи в 2028–2034 роках.
- Інноваційні та ринкові заходи включають цифровізацію та заохочення використання локальних харчових продуктів у шкільних програмах,

розвиток сектору альтернативних білків, захист традиційної м'ясної термінології і маркування походження, підвищення стійкості ринку в надзвичайних ситуаціях.

■ Вводяться нові екологічні інструменти:

- система Farm stewardship спрощує вимоги та дозволяє адаптувати практики до національного контексту і одночасно передбачає пом'якшені зобов'язання для малих та органічних виробників;
- новий набір агроекологічних і кліматичних заходів АЕСА об'єднує екологічні зобов'язання в єдину рамку, вводить перехідні виплати для переходу на стійкі моделі (зокрема, органічне землеробство) і підтримує екстенсивні системи тваринництва.

■ Додаткова інвестиційна підтримка для підвищення екологічних показників, конкурентоспроможності, інновацій і навчання. Додаткове фінансування здійснюватиметься з Європейського фонду конкурентоспроможності для сільського господарства та агропродовольчого сектору. Фонд створений для підтримки через гранти, закупівлі та інструменти координації промислової політики; його інструмент InvestEU надаватиме підтримку стартапам і масштабованим компаніям, зокрема, в агропродовольчому секторі, а також інвестиціям у сільське господарство, лісове господарство та агропродовольчі сектори. Фонд надаватиме проєктне консультування компаніям усіх типів, різнобічну підтримку МСП, у тому числі в агропродовольчому секторі.

Можливості для України: складові громадської синергії

Приклад Стратегічного діалогу в ЄС, його результати та зміни в аграрній політиці завдяки цьому діалогу може бути для нас прикладом ефективної співпраці різних організацій та інституцій.

Попри те, що українці широко прагнуть стати частиною європейського співтовариства, далеко не всі усвідомлюють реалії спільноти, складності процесу особистої інтеграції в нові умови. Українські громади та виробники, особливо дрібні, погано розуміють, до чого їм готуватися і як донести до євросоюзівським структурам свої побажання та побоювання. Водночас наші партнери та друзі з ЄС не до кінця усвідомлюють, з чим вони матимуть справу, коли Україна ввійде до ЄС. Громадські активісти з різних організацій саме для того посилюють свою присутність у столиці Євросоюзу, щоб якомога краще зблизити позиції та погляди, знайти порозуміння між різними стейкхолдерами в складному євроінтеграційному процесі. Намагання говорити з громадянами країн ЄС, з організаціями громадянського суспільства, встановити прямі контакти між громадами та спільнотами – це шлях зближення України з європейським товариством, який прокладає громадянське суспільство паралельно з офіційними зустрічами та переговорами - на їх підтримку.

Отже, можливості донести свою думку до європейських інституцій вже існують. Ми можемо вирішувати, який шлях використати залежно від його ефективності, тривалості й доступності. Ми маємо можливості брати участь і в діалогових групах, і в мережах, і податися до Реєстру прозорості, щоб мати доступ до інституцій ЄС. Крім того, в Брюсселі діють українські хаби, окремі проекти на підтримку наших дій (наприклад, [Рада зовнішньої політики «Українська призма»](#)), активно працюють наші колеги з міжнародних організацій та мереж. І ми знаємо ситуацію щодо зацікавленості чи відсутності зацікавленості у винесенні українського інтересу на порядок денний різних інституцій.

Але треба пам'ятати, що країни ЄС опікуються, перш за все, своїми внутрішніми справами. Це стосується і організацій наших колег, і мережевих організацій, і парламентарів. Скажімо, мережа сільських територій ЄС обговорює на своїх зустрічах проблеми й завдання організацій, які входять до цієї мережі, українського питання на порядку денному немає. Але цілком можливо буде поставлено, якщо сільські громади країн ЄС побачать спільні інтереси з нашими громадами або ж дізнаються про наявний в Україні досвід, якого вони потребують.

[ЕЕВ](#) (найбільша мережа екологічних громадських організацій у Європі) бере участь у консультаціях стосовно вироблення політики, розробки законодавства, залучаючи своїх членів у різних країнах впливати на депутатів ЄП, розробляє адвокаційні кампанії, петиції, тощо. Але наразі йдеться про інтереси країн ЄС, нас знов-таки немає на порядку денному, хоча кілька українських НУО входять до мережі. Чи можуть представники цих НУО ініціювати кампанії на підтримку українського інтересу? Теоретично – так. Але прецедентів не було.

Чи можуть українські ЕСМ в ЄЕСК ініціювати позиційні документи для дослідження комітетом? Формально наче ні, це прерогатива країн-членів ЄС, яку вони впроваджують через три основні групи ЄЕСК (роботодавці, профспілки, ОГС) на запити Єврокомісії, головуючих в ЄС країн або з власної ініціативи. Але, по-перше, з розвитком ініціативи ЕСМ де-факто з'являються позиційні документи (opinions), до розробки яких залучають українських членів ЕСМ (минулого року таких opinions було три). По-друге, є зацікавленість наших колег з групи ОГС в ЄЕСК більш активно залучати українців, скажімо, через просування ініціатив від своїх організацій та країн.

Навколо Європейського кварталу в Брюсселі останнім часом створюється все більше структур, які займаються адвокатуванням інтересів України. Адже Європейський квартал – це центр європейської політики, місто в місті, де розташована більшість інституцій Європейського Союзу. Європейська Комісія, Рада ЄС, Європейський Парламент, Європейський економічний і соціальний комітет, Комітет регіонів, а також численні офіси. Тут відбуваються важливі події та переговори на офіційному рівні. А паралельно розвивається активність наших громадських організацій. Українські активісти прагнуть донести до поважних структур, які ухвалюють рішення в Євросоюзі, голос дрібного фермера та побажання малого бізнесу, пропозиції стосовно реальної інтеграції зеленого курсу у процес євроінтеграції та зеленого відновлення України. Але наразі цим організаціям бракує синергії, вони поки що не говорять єдиним голосом, часто ходять по колу, витрачають час на організацію зустрічей з тими самими структурами, з якими вже провели зустрічі колеги і про які вже можна знайти звіти у тому ж Реєстрі прозорості. Комунікація між українськими організаціями, які ставлять схожі цілі, потребує вдосконалення. Та й самі цілі – а отже і цільові аудиторії – часто є нечіткими, розпливчастими, не враховують спеціалізації офіційних інституцій ЄС та розподілу обов'язків у, скажімо, генеральних директоратах Єврокомісії, або пріоритетів діяльності мереж ОГС чи процедурних особливостей дорадчих структур. І це теж питання недоліків комунікації між українськими організаціями.

Повертаючись до прикладу Стратегічного діалогу в ЄС, варто відзначити широку залученість до нього різних стейкхолдерів з різними позиціями та інтересами. В Україні такої багатогранної розмови з усіма зацікавленими в розвитку зеленої аграрної політики сторонами наразі немає. Залученість ОГС до євроінтеграційного процесу відбувається в рамках конкретних переговорних кластерів, між цими групами наразі немає сталої співпраці. Можливо, це є однією з основних причин недостатньої ефективності нашої адвокації в ЄС.

Публікація створена в рамках проєкту [«AgriFuture UA: Просування сталого сільського господарства та інтеграції до ЄС через ОГС»](#), який впроваджується МБО ІЦ «Зелене досьє» за підтримки Європейського Союзу та Міжнародного Фонду «Відродження» в рамках спільної ініціативи «Вступаємо у ЄС разом».

Матеріали представляють позицію авторів і не обов'язково відображають позицію Європейського Союзу чи Міжнародного фонду «Відродження».

Міжнародний фонд «Відродження» – одна з найбільших благодійних фундацій в Україні, що з 1990-го року допомагає розвивати в Україні відкрите суспільство на основі демократичних цінностей. За час своєї діяльності Фонд підтримав близько 20 тисяч проєктів на суму понад 350 мільйонів доларів США.

Сайт: www.irf.ua

Facebook: www.fb.com/irf.ukraine

Європейський Союз складається з 27 держав-членів та їхніх народів. Це унікальне політичне та економічне партнерство, засноване на цінностях поваги до людської гідності, свободи, рівності, верховенства права і прав людини. Понад п'ятдесят років знадобилось для створення зони миру, демократії, стабільності і процвітання на нашому континенті. Водночас нам вдалось зберегти культурне розмаїття, толерантність і свободу особистості. ЄС налаштований поділитись своїми цінностями та досягненнями з країнами-сусідами ЄС, їхніми народами, та з народами з-поза їхніх меж.

Інформаційний центр
"Зелене досьє"

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

Співфінансується
Європейським Союзом

